NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03686

DOS MESEREL

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

דאָס מעסערעל

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1918

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

דאָס מעסערל

ל א ת ג נ ו ב —
זאָלסט ניט גנב'ענען!
(פון די עשרת הדברות).

א.

הערט, אידישע קינדער, איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה מיט א מעסערל; נישט קיין אויסגעטראַכטע מעשה, נאָר איין אמת'ע, וואָס האָט זיך געטראָפען מיט מיר טאַקי אליין. צו קיין זאַך אויף דער וועלט האָב איך אַזוי קיין חשק געהאַט, ווי צו א מע־סערל; קיין זאַך אויף דער וועלט האָב איך אַזוי ניט געגאַהרט צו האָבען, ווי צו האָבען א מעסערל, איין אייגען מעסערל. דאָס מעסערל זאָל זיך ליגען אין קעשענע, און ווען איך וויל, זאָל איך דאָס מיר אַרויסנעמען, און וואָס איך וויל, זאָל דאָס מיר שניידען — און לאָזען מיינע חברים וויסען! איך האָב נאָר־וואָס אָנגעהויבען געהן אין חדר, צו יוסיל דרדקי, האָב איך שוין געהאַט א מעסערל, דאָס הייסט, כמעט, כמו ווי א מעסערל. איך האָב דאָס מיר טאַקי אליין געמאַכט. איך האָב אויסגעריסען א גענזענע פעדער פון א פלעדערוויש, פון איין זייט אָפּגעהאַקט, פון דער אַנדערער זייט אויסגעגלעט און האָב מיר פאַרגעשטעלט, עלעהיי ס'איז א מעסערל און סע שניידט...

— וואָס איז דאָס פאַר א פעדער, וועלכע שווארצע יאָהר? וואָס איז דאָס פאַר אַרומטראָגען זיך מיט פעדערען? — פרעגט

מיך דער טאַטע, אַ קראַנקער איד מיט אַ געל אויסגעטריקענט פּנים, און פערהוסט זיך. — נאַ דיר גאָר פּעדערען, שפּיעלעכלעך — קחע־הע־הע־הע!

— וואָס אַהרט דיך, אַז דאָס קינד שפּיעלט זיך? — ענטפערט איהם די מאַמע, אַ נידעריטשקע אידינע מיט אַ זיידען טיכעל אויפ'ן קאָפּ. — אַבי אויסעסען זיך דאָס האַרץ, מיינע שונאים!

שפּעטער, אַז איך האָב שוין געהאַלטען ביי „חומש מיט חבור“, האָב איך שוין געהאַט כמעט איין אמת'דיג מעסערעל, אויך מיין אייגענע מלאכה: איך האָב דערטאַפּט אַ שטיקעל שטאָהל פון דער מאַמעס „קרינעלינע“ און האָב דאָס איינגעזעצט זעהר קונציג אין אַ שטיקעל האָלץ. דאָס שטיקעל שטאָהל האָב איך רעכט אָנגעשאַרפט אָן אַ טאָפּ און האָב זיך דערביי, געוויינטליך, צעשניטען אַלע פינ־גער.

— זעה נאָר, זעה, ווי ער האָט זיך דאָס אַביסעל צעבלוטיגט, דער קדיש דיינער! — שרייט דער טאַטע און נעמט מיך אָן ביי די פינגער אַזוי, אַז די ביינדלעך קנאַקען. — אַ שענער בחור'קע־נע, הע־הע־הע!

— אוי, אַ דונער איז מיר! — זאָגט די מאַמע און נעמט צו ביי מיר דאָס מעסערעל און וואַרפט דאָס אַריין אין אויוועז אַריין, קוקט נישט אויף מיין געוויין. — אַצינד וועט דאָס האָבען איין עק, וועה איז מיר נים!

איך האָב אָבער גיך בעקומען איין אַנדער מעסערעל, טאַקי אויף דער רעכטער אמת אַ מעסערעל; אַ הילצערן קלעצעל, אַ קיילעכיגס, אַ בייכיגס, פּאַחאָזשע אויף אַ פעסעל, מיט אַ האַרבאַטע קלינגעל, וועלכס האָט זיך אי געעפענט, אי פערמאַכט. איהר ווילט וויסען, וואו אַרום האָב איך דאָס בעקומען? איך האָב מיר צע־נויפגעשלאָגען אַ קאַפּיטאַל פון די אָנבייסענס, און האָב אָפּגעקויפט ביי שלמה'לען פּאַר זיעבען גראָשען מזומן, און דריי בין איך איהם געבליבען שולדיג.

אוי, האָב איך דאָס ליעב געהאַט! אוי, האָב איך דאָס ליעב גע־האַט! געקומען אהיים פונ׳ם חדר אַ דער׳הרג׳עטער, אַ הונגעריגער, אַ שלעפעריגער, איין אויסגעפּאַטשטער (איך האָב, פערשטעהט איהר, נאָר־וואָס אָנגעהויבען צו לערנען גמרא ביי „מאַטי מלאך־המות" דעם גמרא־מלמד: „שור שנגח את הפרה" — איין אָכס וואָס האָט געשטויסען אַ בהמה, און ווי באַלד איין אָכס שטויסט אַ בהמה, קומט מיר פּעטש...), איז דאָס ערשטע געוועןאַרויסנע־מען דאָס מעסערל פון אונטער דער שוואַרצער שאַפע (דאָרט איז דאָס געלעגען אַ גאַנצען טאָג, מחמת אין חדר האָב איך דאָס ניט געטאָרט האַלטען, און אין דערהיים האָט אודאי קיינער נישט גע־טאָרט וויסען, אַז איך האָב אַ מעסערל), נאָכדעם האָב איך דאָס גענומען אויסגלעטען, איבערשניידען אַ שטיקעל פּאַפּיער, איבער־האַקען אַ שטרוי אויף דער האַלב, און ערשט נאָכדעם צעשניידען מיין חלק ברויט אויף קליינינטשקע, קליינינטשקע שטיקעלעך, אָנ־שטעכען אויפ׳ן שפּיץ פונ׳ם קלינגעל און ערשט נאָכדעם לעגען אין מויל אַריין.

שפּעטער, פאַר׳ן שלאָף, האָב איך דאָס אויסגערייניגט, אויס־געשייערט, אויסגעפּוצט, גענומען דאָס שאַרפשטיינדעל, וואָס איך האָב געפונען ביי אונז אויפ׳ן בוידעם, אָנגעשפּיגען און גענומען זיך שטילערהייד צו דער ארבייט — שאַרפען דאָס מעסערל, שאַרפען, שאַרפען...

דער טאַטע, מיט אַ יאַרמעלקע אויפ׳ן קאָפּ, זיצט איבער אַ ספר, לערענט און הוסט, הוסט און לערענט.

די מאַמע איז אין קיך, פּאָרעט זיך ביי דער חלה. איך הער נישט אויף דאָס מעסערל צו שאַרפען, שאַרפען...

פּלוצים חאַפּט זיך אויף דער טאַטע, ווי פונ׳ם שלאָף:

— ווער פּישטשעט דאָרטען? ווער ארבייט דאָס? וואָס טהוסט דו, דו שהע־העֿגייץ איינער?

ער געהט־צו צו מיר און בויגט זיך אָן איבער מיין שאַרפשטיינ־דעל און חאַפּט מיך פאַר׳ן אויהער און פערהוסט זיך.

— אַ־אַ־אַ? מעסערלעך!? הע־הע־הע! — זאָגט דער טאַטע און נעמט צו ביי מיר דאָס מעסערעל מיט׳ן שאַרפשטיינדעל. — אַזאַ יונגאַטש, קראַנק נעמען אַ ספר אין האַנד, קחע־הע־הע!

איך הויב אָן צו וויינען אויף אַ קול; דער טאַטע פערבעסערט מיר מיט עטליכע פעטש, און די מאַמע לויפט אַריין פון קיך מיט פערקאַטשעטע אַרבעל, מיט אַ גוואַלד:

— שאַ, שאַ, וואָס איז דאָרט אַזעלכס? פאַר וואָס שלאָגסט דו איהם? גאָט איז מיט דיר! וואָס האָסט דו צום קינד? וועה איז מיר נים!...

— מעסערלעך?... — שרייט דער טאַטע און פערהוסט זיך. — אַ ברעקעלע קינד!... אַזאַ יונגאַטש!... קחע־הע־הע־הע!... קראַנק נעמען אַ ספר אין האַנט? אַ בחור׳על פון אַכט יאָהר!... איך וועל דיר געבען מעסערלעך, דו פוסטער בחור איינער!... אין מיטען דרינען גאָר מעסערלעך, קחע־הע־הע־הע!...

גוואַלד, וואָס האָט ער געהאַט צו מיין מעסערעל? וואָס האָט דאָס ביי איהם אַזוינס פערזינדיגט?... פאַר וואָס איז ער אַזוי אין כעס?...

איך געדענק מיין טאַטען כמעט שטענדיג קראַנק, שטענדיג בלאַס, געל, און תמיד אין כעס, תמיד ברוגז אויף דער גאַנצער וועלט. פאַר אַ מינדסט נאַרישקייט ווערד ער אָנגעצונדען און וויל מיך נאָר דורס זיין. אַ גליק, וואָס די מאַמע פערהיט מיך, זי לייזט מיך אויס פון זיינע הענד.

און דאָס מעסערעל מיינס האָט מען פערוואָרפען, פערוואָרפען אַזוי ווייט, אַז איך האָב דאָס אַכט טאָג כסדר געזוכט און געזוכט און האָב דאָס נישט געקאָנט געפינען אין ערגיץ! איך האָב ערנסט בעוויינט דאָס האָרבאַטע מעסערעל, דאָס גוטע מעסערעל, און ווי ביטער און פינסטער מיר איז געווען אין חדר, אַז איך האָב זיך דערמאָנט, אַז איך וועל קומען אַהיים מיט געשוואָלענע באַקען, מיט רויטע אונטערגעריסענע אויהער־רען פון „מאָטי מלאך־המות׳ס“ הענד, דערפאַר וואָס איין

אָכם האָט געשטויסען אַ בהמה, — צו וועמען וועל איך זיך קעהרען און ווענדען? עלענד בין איך געבליבען אָהן דעם האַרבאַטען מעסערעל, עלענד ווי אַ יתום, און קיינער, קיינער האָט ניט געזעהען מיינע טרערען, וועלכע איך האָב שטילערהייד פערגאָסען ביי זיך, אויף מיין בעטעל, ביי נאַכט, קומענדיג פון'ם חדר. שטיל האָב איך מיך אויסגעוויינט, אויסגעווישט די אויגען, אַנשלאָפען געוואָרען, און אויף מאָרגען פריה ווידער אין חדר אריין, ווידער „שור שנגח את הפרה" — איין אָכם וואָס האָט געשטויסען אַ בהמה, ווידער מאָטי מלאך־המות'ס קלעפּ, ווידער דעם טאַטענ'ס בעס, דעם טאַטענ'ס הוסט, דעם טאַטענ'ס קללות, — ניטאָ קיין פרייע מינוט, קיין פרייליכע מינע, קיין שמייכעלע, קיין איינציג שמייכעלע פון קיינעם, פון קיינעם — איינער אַליין, עלענד, עלענד אויף דער גאַנצער וועלט!...

ב.

פון יענער צייט אָן איז איבערגעגאַנגען אַ יאָהר, און אפשר אַנדערהאַלבען. איך האָב שוין כמעט אָנגעהויבען צו פערגעסען דאָס האַרבאַטע מעסערעל. עס ווייזט אויס, אַז מיר איז אָבער אָנגעצייכענט געוואָרען מן השמים, אַז מיינע אַלע קינדערשע יאָהרען זאָל איך אָפּקומען פאַר מעסערלעך, איז געבוירען געוואָרען אַ ניי מעסערעל אויף מיין אומגליק, גאָר אַ שפּאָגעל־ניי מעסערעל, איין אַנטיקעל, אַ חריפות, כלעבען, אַ וואָזשנע מעסערעל, מיט צוויי קלינגלעך, טייערע שטאָהלענע קלינגלעך, שאַרפע ווי חלפים, מיט אַ ווייס ביינערן קלעצעל, מיט אַ מעשענעם „קאַסטען", מיט רויטע מעשענע שטיפטיקלעך — איך זאָג אייך, איין אַנטיקעל, איין אמת'דיגס, אַ „זאָוויאַלאָוו!"...*

ווי קומט צו מיר דאָס דאָזיגע טייערע מעסערעל, וואָס איז גאָר ניט אויף מיין מיסט געוואַכסען געוואָרען? דאָס איז אַ גאַנצע

---

* „זאָוויאַלאָוו" — די געוויסע מעסער־פאַבריק.

מעשה, א טרויעריגע, נאָר א שענע מעשה; הערט, איך בעט אייך, מיט קאָפּ.

וואָס פאַר א פּנים האָט ביי מיר געהאַט דער„גלות“, דער אי־דישער דייטש, וואָס איז געשטאַנען ביי אונז סטאַנציע, דער פּאָד־ראַטשיק הער ה ע ר ץ ה ע ר צ ע נ ה ע ר ץ, אַז גערעדט האָט ער אויף אידיש, געגאַנגען איז ער אָהן א היטעל, אָהן א באָרד, אָהן פּאות און, איך בעט איבער אייער כבוד, ביז העכער האַלב אונטער־געשניטען די קאַפּאָטע? איך פרעג אייך, ווי אַזוי האָב איך זיך געקאָנט איינהאַלטען און ניט פּלאַצען פאַר געלעכטער, ווען דער דאָזיגער אידישער גוי, אָדער דער גויישער איד האָט צו מיר גערעדט דוקא אויף אידיש, נאָר עפּיס א מאָדנע אידיש, מיט א סך פּתח׳ען.

— נו, ליעבסטער קנאַבע, וואָס פיר סדרה געהט דיעזע וואָ־כע?

— חי־חי־חי! — האָב איך מיך צעלאַכט און בעהאַלטען דאָס פּנים אין האַנד.

— זאַגע־זאַגע, מיין ליעבעס קינדכען, וואָס פיר סדרה געהט דיעזע וואָכע?

— חי־חי־חי! ב־ל־ק!!... — האָב איך אויסגעשאָסען מיט א געלעכטער און בין אַנטלאָפען געוואָרען.

נאָר דאָס איז אַלץ געווען צום אָנהויב, בשעת איך האָב איהם נאָך גאָרניט געקענט; אָבער נאָכדעם, אַז איך האָב מיך שוין גוט בעקענט מיט דעם דאָזיגען דייטש הער הערץ הערצענהערץ (ער איז אָפּגעזעסען ביי אונז אין שטוב א יאָהר כסדר), האָב איך איהם אַזוי ליעב געקריגען, אַז עס האָט מיך שוין מעהר נישט געאַהרט, וואָס ער דאַווענט נישט און עסט אומגעוואַשען. תחילת האָב איך נישט פערשטאַנען, ווי אַזוי לעבט ער? ווי אַזוי האַלט איהם גאָט אויף דער וועלט? ווי אַזוי ווערד ער ניט דערוואָרגען ביי׳ם עסען? ווי אַזוי קריכען איהם ניט אויס די האָר פונ׳ם נאַקעטען קאָפּ? פונ׳ם

רבי'ן „מאָטי מלאך־המות" האָב איך געהערט, פון זיין מויל אליין, אז דער דאָזיגער אידישער דייטש איז גאָר אַ גלגול. דאָס הייסט: אַ איד איז מגולגל געוואָרען אין אַ דייטש, וואָס שפּעטער קאָן ער נאָך מגולגל ווערען אין אַ וואָלף, אין אַ בהמה, אין אַ פערד, אָדער גאָר אין אַ קאַטשקע... אין אַ קאַטשקע?

האַ־חאַ־חאַ! אַ שענע מעשה! — אזוי האָב איך מיר געטראַכט און האָב באמת רחמנות געהאַט אויפ'ן דייטש. איין זאַך האָב איך ניט געקאָנט פערשטעהן: פאַר וואָס דער טאַטע, וואָס איז געווען איין עהרליכער איד, אַ ירא־שמים, האָט איהם תמיד אָפּגעטראָטען דעם אויבענאָן, און אויך אַלע אַנדערע אידען, וואָס פלעגען אריינקומען צו אונז אין שטוב אריין, פלעגען איהם שטאַרק אָפּגעבען כבוד:

— שלום־עליכם, רב הערץ הערצענהערץ, ברוך־הבא, רב הערץ הערצענהערץ, זיצט, רב הערץ הערצענהערץ!

איך האָב אפילו אַמאָל אַ פרעג געטהאָן דעם טאַטען, האָט ער מיך אָפּגעשטופּט און האָט מיר געענטפערט:

— אוועק, סע ניט דיין עסק! וואָס פּלאָנטעסט דו זיך דאָ ארום, וועלכע שווארצע יאָהר? קראַנק ביזט דו געמען אַ ספר אין האַנט, הע־הע־הע־הע!

וויעדער אַ ספר? רבונו של עולם!... איך וויל א ו י ך זעהען, איך וויל א ו י ך הערען, וואָס ער רעדט!

איך געה אריין אין זאַל אריין און פער'גנבה זיך אין אַ ווינקעלע און הער זיך צו, ווי מע רעדט ביי אונז, ווי דער הער הערץ הערצענהערץ לאַכט אויף אַ קול, און רויכערט גראָבע שווארצע „ציגאַיערען", וואָס שמעקען מחיה נפשות... פּלוצים געהט־צו צו מיר דער טאַטע און לאָזט מיר אַראָפּ אַ פּאַטש.

— ביזט שוין וויעדער דאָ? דו פּוסטעפּאַסניק! וואָס וועט זיין פון דיר דער תכלית, דו גוי'עץ איינער? גוואלד, וואָס וועט זיין פון דיר, הע־הע־הע־הע!...

דער הער הערץ הערצענהערץ שטעלט זיך איין פאר מיר:
„אבער לאָסען זי איהם! לאָסען זי איהם!“

נאָר עס העלפט ניט. דער טאַטע טרייבט מיך ארויס. איך נעם „אַ ספר“ אין האנד, נאָר עס ווילט זיך פאָרט ניט קוקען אין ספר אריין! וואָס טהוט מען?... איך געה פון איין חדר אין דעם אנדערען, ביז איך קום צו דעם שענסטען פון אלע חדרים, דאָרט, וואו עס שלאָפט תמיד דער הער הערץ הערצענהערץ. אך, ווי שען, ווי ליכטיג דאָרט איז! די לאָמפען ברענען און די שפּיגעלען גלאַנצען; אויפ'ן טיש אַ גרויסער, אַ זילבערנער טינטער מיט שענע פּענעם; מענטשעלעך מיט פערדעלעך, מיט צאַצקעלעך, מיט ביינדלעך, מיט שטיינדלעך און... אַ מעסערעל. אך, וואָס פאר אַ שען מעסערעל!... ווען איך, אשטייגער, זאָל האָבען אזא מעסערעל! ווי גליקליך וואָלט איך געווען! וואָס פאר מינים זאכען וואָלט איך מיט דעם אויסגעשניצט! אנו, מע דארף דאָס פּרובען — עס איז עפּיס שארף?... אך! עס האַפּט אַ האָר! עס האקט איבער אַ האָר! אי־אי־אי, אַ מעסערעל!!...

איין מינוט — דאָס מעסערעל איז ביי מיר אין האנד. איך קוק זיך ארום אויף אלע זייטען און פּרוב זיך דאָס אריינלעגען אויף אַ מינוטקעלע צו זיך אין קעשענע... עס ציטערט מיר די האנד... עס קלאַפּט מיר דאָס הארץ אזוי שטארק, אז איך הער, ווי עס מאַכט: „טיק־טיק־טיק!“... איך הער, ווי עמיצער געהט, עמיצער סקריפּעט מיט די שטיוועל; דאָס איז ער, דער הער הערץ הערצענהערץ! אי־אי, וואָס טהוט מען? דאָס מעסערעל לאָז זיין ביי מיר, איך וועל עס נאָכדעם צוריק אנידערלעגען. דערווייל דארף מען ארויסגעהן, אוועקגעהן פון דאנען, אנטלויפען! אנטלויפען! . . . .

. . . .

איך קאָן שוין קיין וועטשערע ניט עסען. די מאַמע טאַפּט מיך ביי'ם קאָפּ. דער טאַטע ווארפט אויף מיר בייזע אויגען און שיקט מיך אָפּ שלאָפען... שלאָפען? איך קאָן דען צומאַכען די

אויגען? איך בין אַ טוידטער!... וואָס טהוט מען מיט'ן מעסערל? ווי אַזוי לעגט מען דאָס אַנידער צוריק?...

ג.

— קום נאָר אַהער, תכשיט מיינער! — מאַכט צו מיר אויף מאָרגען דער טאַטע. — האָסט דו ניט געזעהען ערגיץ דאָס מע־סערל?...

תחילת בין איך געווען זעהר דערשראָקען: עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז ער ווייסט, אַז זיי ווייסען אַלע... שיער, שיער האָב איך זיך ניט אַרויסגעהאַפּט: הא? דאָס מעסערל? אָט איז דאָס... עס האָט מיך עפּיס ווי אַ וואָרג געטהאָן אין האַלז, און איך האָב מיט ציטערניש געענטפערט:

— וואו — וואָסער מעסערל?...

— וואו — וואָסער מעסערל! — קרימט מיך איבער דער טאַטע. — וואו — וואָסער מעסערל! דאָס גילדענע מעסערל! אונזער אורח'ס מעסערל! דו בחור'עץ, דו שייגעץ איינער, קחע־הע־הע!

— וואָס האָסט דו זיך צוגעטשעפּעט צום קינד? — מישט זיך אַריין די מאַמע. — דאָס קינד ווייסט ניט פון קיין פּותר און פון קיין חלום, און ער דולט איהם אַ ספּאָדיק: מעסערל, מעסע־רעל.

— מעסערעל, מעסערעל! וואָס הייסט ער ווייסט ניט? — זאָגט דער טאַטע מיט כעס. — אַ גאַנץ פריהמאָרגען הערט ער, ווי מע שרייט „מעסערעל, מעסערעל! מעסערעל, מעסערעל!“ מע קעהרט איבער די שטוב נאָך דעם מעסערעל, פרעגט ער: וואו — וואָסער מעסערעל? געה שוין, געה וואַש זיך, דו פוסטער בחור איינער, דו גוי־גוי־עץ, קחע־הע־הע־הע!

איך דאַנק דיר, רבונו של עולם, וואָס זיי האָבען מיר תּאַטש ניט בעזוכט! נאָר וואָס טהוט מען ווייטער? מע בעדאַרף דאָס

מעסערל בעשטאַטען ערגיץ אויף אַ גוט אָרט... וואו בעהאַלט מען דאָס? אהאַ, אויפ'ן בוידעם! איך האָב דאָס אַרויס פון קעשענע און טהו דאָס אַ שטופּ אין שטיוועל אַריין... איך עס, און ווייס ניט וואָס איך עס. איך וואַרג זיך...

— וואָס האַפּסט דו זיך אַזוי, וועלכע שוואַרצע יאָהר? — פרעגט דער טאַטע.

— איך אייל מיך אין חדר אַריין. — ענטפער איך איהם און פיהל, אַז איך ווער רויט, ווי פייער...

— אַ מתמיד געוואָרען, וואָס זאָגסט דו אויף דעם צדיק? — וואָרטשעט ער און קוקט אויף מיר בייז. קוים־קוים דערלעבט אָפּ־עסען, אָפּבענטשען.

— נו, פאַר וואָס געהסט דו שוין ניט אין ח־חדר, צדיק מיי־נער? — פרעגט מיך דער טאַטע.

— וואָס טרייבסט דו איהם אַזוי? —זאָגט איהם די מאַמע.— לאָז דאָס קינד זיצען אַ מינוט!

איך בין שוין אויפ'ן בוידעם... ווייט, ווייט אין קראָקווע ליגט דאָס ווייסע מעסערל; עס ליגט און שווייגט...

— וואָס קלעטערסט דו אויף בוי־בוידעמס? — שרייט דער טאַטע. — דו יונגאַטש איינער! דו בר־מצוה־יונג! דו באָד־גוי! קחע־הע־הע!

— איך זוך דאָ עפּיס... — ענטפער איך איהם און פאַל שיער נישט אום פאַר שרעק.

— עפּיס? וואָס הייסט „עפּיס“? וואָס איז דאָס פאַר אַ מין „עפּיס“?

— אַ... ס־ספר... אַ... אַ... איין אַלטע ג־גמרא...

— האַ? אַ ג־גמרא? אויפ'ן בוידעם? אַ, דו היצעל איי־נער! קריך שוין אַראָפּ, קריך, וועסט שוין לייזען! דו באָד־גוי, דו הינטשלעגער, דו כ־כל־בו־ניק איינער, קחע־הע־הע!

נאָר עס אַהרט מיך שוין ניט אַזוי דעם טאַטענס כעס, ווי סע אַהרט מיך דאָס, וואָס איך האָב מורא, טאָמער געפינט מען דאָס

מעסערעל. אַ קשיא? טאָמער גראָד היינט קריכט מען אַרויף אויפ'ן בוידעם גרעט אויסהענגען, אָדער די לעזשנים פערשמירען?... מע דאַרף דאָס פון דאָרטען אַראָפּנעמען און בעשטאַטען אויף אַ בע־סער אָרט!... איך געה אַרום אין איין ציטערניש! יעדער קוק פונ'ם טאַטענס אויגען ווייזט מיר אויס, אַז ער ווייסט שוין, אַז אָט־אָט טהוט ער מיך אַ חאַפּ מכּח דער אורח'ס מעסערעל... איך האָב שוין איין אָרט אויף דעם, אַ טהייער אָרט — וואו? אין דער ערד, אין אַ גריבעל ביי דער וואַנד אַריינגעשטעקט, און פון אויבען רעכט פער־שאַרט מיט שטרוי, פאַר אַ סימן... געקומען פונ'ם חדר, חאַפּ איך זיך באַלד אַרויס אין הויף אַריין, איך נעם מיר פּאַוואָלינקע אַרויס דאָס מעסערעל און איך האָב קיין צייט אפילו רעכט אָנשפּיעגלען זיך אין דעם, הער איך שוין דעם טאַטענ'ס געפּילדער:

— וואו ביזט דו ערגיץ דאָרט? פאַר וואָס געהסט דו שוין ניט דאַווענען, דו בעל־עגלה־יונג, דו וואַ־וואַסער־פיהרער! קחע־הע־הע!

נאָר וויפיעל דער טאַטע רודפ'ט מיך און יאָגט מיך, וויפיעל דער רבי הרג'עט מיך און שלאָגט מיך, איז דאָס בלאָטע קעגען יע־נעם פערגעניגען, וואָס איך האָב, בשעת איך קום פונ'ם חדר און זעה מיך מיט מיין טייערען, מיין איינציגען ליעבען חבר — מיט מיין מעסערעל! דאָס פערגעניגען איז אָבער — אוי ווטה! — אויסגעמישט מיט יסורים, פערביטערט מיט מרה־שחורה, מיט שרעק, מיט גרויסע, גרויסע פּחדים!

ד.

זומער־לעבען. די זון זעצט זיך, די לופט ווערד עטוואָס קיה־לער, דאָס גראָז שמעקט, די זשאַבעס קוואַקען און שטיקער חמאַרעס פליהען דורך, אָהן רעגען, פערביי דער לבנה, ווילען זי איינשלינ־גען; די ווייסע זילבערנע לבנה בעהאַלט זיך אַלע מינוט און בע־ווייזט זיך ווידער, דאַכט זיך, זי שוועבט און שוועבט — און שטעהט אויף איין אָרט. דער טאַטע זעצט זיך צו אויפ'ן גראָז אין

אַ חאַלאַט, האַלב נאַקעט, מיט אַ ווייסען טלית־קטן, האַלט איין האַנד אין בוזעם און מיט דער אַנדערער האַנד שאַרט ער ביי דער ערד און קוקט אויף'ן אויסגעשטערענטען הימעל און הוסט. דאָס פּנים אַקעגען דער לבנה איז טודט, פערזילבערט. ער זיצט פּונקט אויף דעם אָרט, וואו דאָס מעסערעל ליגט בעגראָבען, און ער ווייסט גאָר ניט, וואָס אונטער איהם טהוט זיך. אָך, ווען ער זאָל, אַשטייגער, וויסען! וואָס וואָלט ער געזאָגט? וואָס וואָלט איך געהאַט?

„אהא, טראַכט איך מיר אין האַרצען, האָסט מיר פערוואָרפען מיין האַרבאַטע מעסערעל. האָב איך איצט אַביסעל אַ בעסערס, אַ שענערס! דו זיצט אויף דעם און דו ווייסט גאָר ניט. אוי, טאַטע! טאַטע!...

— וואָס גלאָנצעסט דו אויף מיר די אויגען, ווי אַ קאַ־קאַטער? — חאַפּט מיך אָן דער טאַטע. — וואָס זיצסט דו צענויפגעלעגט די הענט, ווי אַ שטאָדט־בעל־הבית? קאָנסט זיך שוין גאָר קיין אַרבייט ניט אָפּזוכען? און „קריאת־שמע" לייענען ביזט דו פּטור? פאַר'שרפה'ט זאָלסט דו ניט ווערען, יונגאַטש איינער! אַ מי־מיתה משונה זאָל אויף דיר ניט קומען, קחע־הע־הע!

אַז ער זאָגט: פאַר'שרפה'ט זאָלסט דו נ י ט ווערען, אַ מיתה משונה זאָל אויף דיר נ י ט קומען — דאָס איז אַ בעווייז, אַז ער איז ניט אַזוי שטאַרק אין כעס; אדרבה, דאָס איז אַ סימן, אַז ער איז אויפגעלעגט. און באמת טאָקי: קאָן מען דען זיין ניט אויפגעלעגט אין אַזאַ שענער, וואונדערליכער זומערנאַכט, ווען עס ציהט יעדען בעזונדער און עס טרייבט איהם אַרויס אויף דער גאַס, אויף דער לופט, אויף דער ווייכער, פרישער, אויסגעצייכענטער לופט? אַלע, אַלע זענען אַצינד אין דרויסען. דער טאַטע, די מאַמע, די קלענערע קינדער, וואָס זוכען קליינע שטיינדלעך און שפּיעלען אין זאַמדעלעך. דער הער הערץ הערצענהערץ דרעהט זיך אויך אַרום איבער'ן הויף אָהן אַ היטעל, רויכערט אַ „ציגייער" און זינגט אַ דייטשעס ליעדעל, קוקט אויף מיר און לאַכט... דאָס לאַכט ער פון מיר, אַפּנים, וואָס דער טאַטע טרייבט מיך. איך לאַך אָבער

פון זיי אַלע. אָט באַלד וועלען זיי אַלע געהן שלאָפען, וועל איך מיך דעמאָלט אַרויסהאַפּען אין הויף אַרויס (איך שלאָף אין הויז, פון פאַרענט, אויף דער ערד, וואָרום אין שטוב איז די היץ שרעקליך גרויס), איך וועל מיך שוין אַנטישען, אָנשפּיעגלען אין מיין מעסערעל!...

דער עולם שלאָפט. שאַ, שטיל אַרום און אַרום. פּאַוואָלינקע הויב איך מיך אויף אויף אַלע פיער, און שטיל, ווי אַ קאַץ, גנבה איך מיך אַרויס אין הויף אַרויס. די נאַכט איז שטיל, די לופט איז פריש, מחיה נפשות. פּאַמעליך קריך איך צו צו יענעם אָרט, וואו דאָס מעסערעל ליגט בעגראָבען. פּאַוואָלי גראָב איך דאָס אויס פון דאָרטען און בעטראַכט דאָס ביי דער לבנה; עס גלאַנצט, עס בלישטשעט, ווי גינגאָלד, ווי אַ בריליאַנט. איך הויב אויף די אויגען אַרויף און דערזעה — די לבנה קוקט גלייך אַראָפּ צו מיר, אויף מיין מעסערעל... וואָס קוקט זי זיך אַזוי איין? איך דרעה מיך אויס צוריק — זי קוקט מיר נאָך. איך פערשטעל דאָס מעסערעל מיט'ן העמדעל — זי קוקט מיר נאָך. זי ווייסט געוויס, וואָס דאָס איז פאַר אַ מעסערעל און וואו איך האָב דאָס גענומען... גענומען?... איך האָב דאָס גע'גנבה'ט!

דאָס ערשטע מאָל, פון זינט דאָס מעסערעל איז מיינס, קומט מיר דאָס דאָזיגע שרעקליבע וואָרט אויף די געדאַנקען. גע'גנבה'ט? בין איך דאָך, הייסט דאָס, אַ גנב! פּשוט, אַ גנב? אין דער תורה שטעהט געשריבען, אין די עשרת הדברות, מיט גרויסע אותיות:

לא תגנוב!

זאָלסט ניט גנבה'נען! און איך האָב גע'גנבה'ט! וואָס וועט מען מיר דערפאַר טהון אין גיהנם? אוי, וועה! מע וועט מיר אָפּהאַקען די האַנד, די האַנד, וואָס זי האָט גע'גנבה'ט... מע וועט מיך שמייסען מיט אייזערנע ריטער... מע וועט מיך בראָטען און ברענען אויף הייסע סקאָווראָדעס... אייביג, אייביג וועל איך גליהען... מע בעדאַרף אָפּגעבען דאָס מעסערעל, מע בעדאַרף

אנידערלעגען צוריק דאָס מעסערעל, מע בעדאַרף נישט קיין גנבה'ש מעסערעל! מאָרגען לעג איך אנידער צוריק דאָס מעסערעל.

אזוי טראַכט איך מיר און נעם דאָס מעסערעל צו זיך אין בוזעם אַריין — פיהל איך, אַז סע בריהט מיך, סע בראָט מיך. ניין, מע בעדאַרף עס צוריק בעהאַלטען, בעגראָבען אין דער ערד אַריין ביז מאָרגען. און די לבנה פון אויבען קוקט אויף מיר. וואָס קוקט זי? די לבנה זעהט, זי איז איין עדות... און איך קריך־צו פאַרוואַלינקע צוריק אין הויז אַריין אויף מיין געלעגער און לעג זיך שלאָפען און קאָן ניט אנשלאָפען ווערען. איך קאַטשע זיך פון איין זייט אויף דער אנדערער און קאָן ניט שלאָפען... מיט'ן טאָג גלייך שוין בין איך אנשלאָפען געוואָרען, און עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט א לבנה, און עס האָבען זיך מיר גע'חלומ'ט אייזערנע ריטער, און עס האָבען זיך מיר גע'חלומ'ט מעסערלעך... גאַנץ פריה האָב איך זיך אויפגעחאַפּט, אָפּגעדאַוונט געשמאַק מיט כונה און אָפּגעחאַפּט דעם אָנבייסען אויף איין פוס — און מאַרש אין חדר אַריין.

— וואָס האָפּט דאָס דיך אזוי אין חדר אריין? — שרייט אויף מיר דער טאַטע. — וואָס יאָגט דאָס דיך אזוי? ווערסט ניט אָנוועהרען די תורה דיינע שפּעטער אויך! בענטש בעסער, ווי עס קעהר צו זיין, און היפּער ניט קיין ווערטער! ווערסט נאָך צייט האָבען זיין אויסגעלאָזט, דו הולטיי איינער, דו אפּיקורס, דו טרי־טריפניאַק איינער, קחע־הע־הע־הע!

ה.

— וואָס עפּים אזוי שפּעט? טהו נאָר א קוק אהער! — האַלט מיך דער רבי פיר און ווייזט מיר אָן מיט'ן פינגער אויף מיין חבר „בערעל דעם רויטענס". וואָס שטעהט אין א ווינקעלע מיט איין אראָפּגעלאָזטען קאָפּ. — זעהסט דו, ווייסער־חברה'ניק? זאָלסט דו וויסען זיין, אַז פון היינטיגען טאָג אָן און ווייטער איז שוין זיין

נאָמען ניט „בערעל דעם רויטענס“, ווי ער האָט געהייסען ביז אהער. ניין! ער הייסט אצינד אַ שענערען נאָמען; אצינד הייסט ער: בערעלע דער גנב! — שרייט זשע, קינדער: בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב! בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב!

די דאָזיגע ווערטער ציהט אויס דער רבי מיט אַ ניגון, און אַלע תלמידים האַפּען איהם אונטער, ווי די משוררים:

— בערעלע דער גאַ־אַ־נב! בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב!

איך בלייב אַ פערשטיינערטער, און אַ פראָסט געהט מיר אי־בער אויפ׳ן לייב. איך פערשטעה ניט וואָס דאָס בעדייט...

— וואָס שווייגסט דו, דו שייגעץ איינער?... — רופט זיך אָן דער רבי צו מיר מיט איין אומגעריכטען פּאַטש. — וואָס שווייגסט דו, דו גוי׳עץ? דו הערסט דאָך, אז אַלע זינגען. העלף זינגען מיט אַלע גלייך: „בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב, בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב!“

עס ציטערען מיר הענד און פיס. עס קלאַפּט מיר אַ צאָהן אויף אַ צאָהן. נאָר איך העלף זינגען: „בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב!“

— העכער, שייגעץ איינער! — טרייבט מיך אונטער דער רבי. — שטאַרקער! שטאַרקער!...

און איך מיט׳ן גאַנצען כאָהר זינגען אויף אַלערליי קולות: „בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב! בערעלע דער ג־אַ־אַ־נב!“...

— ש־ש־ש־ש־אַ־אַ־אַ! — שרייט אויס פּלוצים דער רבי און טהוט אַ פּאַטש מיט דער האנד איבער׳ן טיש. — שאַ! אצינד וועלען מיר זיך נעמען צום „משפּט“. (מיט אַ ניגון): אַנו, בע־רעלע גנב, קום נאָר אהער, מיין קינד, גיכער זשע, גיכער אביסעלע! זאָג נאָר, יונגעלע, ווי אזוי רופט מען דיך? (מיט אַ ניגון).

— בערעל.

— ווי אזוי נאָך? (מיט אַ ניגון).

— בערעל... בערעל... דער... גנב!

— אָט אזוי, מיין ליעב קינד, אָט אזוי ביזט דו אַ וואָהל יונ־געלע. (מיט אַ ניגון): אצינד, בערעלע, געזונט זאָלסט דו מיר זיין און שטאַרק אויף אַלע איברים (מיט אַ נגון), נעם זיי מוחל, בע־

רעלע, און ציה אראפ פון זיך די מלבושים'לעך. אט אזוי! גע־שוין, און גיכער שוין! איך בעט ביי דיר, גר־שוין, און גיכער שוין — אט אזוי, בערעשי, מיין טייערער!

בערעל בלייבט שטעהן נאקעט, ווי די מאמע האט איהם גע־האט. קיין טראפען בלוט איז אין איהם ניטא. ער ריהרט ניט מיט קיין אבר. די אויגען אראפ. א געשטארבענער, א טוידטער!...

דער רבי רופט ארויס איינעם פון די גרעסערע תלמידים, אליע מיט א ניגון:

— אנו, הערשעלע דער גרויסער, געה נאר ארויס פונ'ם טיש, אהער, צו מיר, געשווינדער, אט אזוי; און דערצעהל אונז אקארשט די מעשה פון אנהויב ביז'ן סוף, ווי אזוי אונזער בערעלע איז גע־ווארען א גנב. הערט, חברה, מיט קאפ!

און „הערשעל דער גרויסער" הויבט אן צו דערצעהלען א מעשה, ווי אזוי בערעל האט זיך דערשלאגען צו רב מאיר־בעל־נס־פושקע, וואס זיין מאמע ווארפט אהין אלע פרייטאג פאר ליכט־בענטשען א קאפיקע, און א מאל צוויי; ווי אזוי בערעל האט זיך דאביוועט צו דער דאזיגער צדקה־פושקע, אויף וועלכער עס הענגט א שלעסעלע; ווי אזוי בערעל האט מיט א שטרויעלע מיט סמאלע ארויסגעשלעפט פון דארטען אלע קאפיקעס אייניציגווייז ביז לעצט; ווי אזוי די מאמע זיינע, „זלאטע די הייזעריגע", האט זיך גע־חאפט, נעעפענט די דאזיגע צדקה־פושקע, דארט איז געלעגען א שטרוי, איינגעטונקען אין סמאלע; ווי אזוי זלאטע די הייזעריגע האט איהם „צוגעשטעלט א בענקעלע"; ווי אזוי בערעל האט זיך באלד נאך דעם רבינ'ס שמיץ מודה געווען, אז א גאנץ יאהר, א קיילעכיג יאהר, האט ער געשלעפט פון דער צדקה־פושקע די קא־פיקעס, ווי אזוי ער האט זיך יעדען זונטאג געקויפט צוויי לע־קאכלעך מיט א באקסער! ווי אזוי... און אזוי ווייטער און וויי־טער.

— אצינד, קינדער, משפט איהם! איהר ווייסט שוין, ווי אזוי. דאס איז שוין ביי אייך ניט דאס ערשטע מאל. לאז יעדער זאגען

זיין משפּט, וואָס קומט אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צדקה־פּושקע. הערשעל דער קליינער, זאָג דו צום ערשטען, וואָס קומט אזא גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס מיט אַ שטרוי פון אַ צדקה־פּושקע?

דער רבי בויגט איין דעם קאָפּ אויף אַ זייט, ער מאַכט צו די אויגען און שטעלט אונטער דעם רעכטען אויהער צו הערשעל דעם קליינעם. הערשעל דער קליינער ענטפערט הויך, אויף אַ קול:

— אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ פּושקע, קומט... מע זאָל איהם קאַטעווען ביז בלוט זאָל געהן.

— משה'ל, וואָס קומט אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צדקה־פּושקע?

— אַ גנב, — זאָגט משה'ל מיט אַ וויינענדיג קול, — אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צדקה־פּושקע, קומט, מע זאָל איהם אַנידערלעגען, צוויי אויפ'ן קאָפּ, צוויי אויף די פיס, און צוויי זאָלען איהם שמייסען מיט איינגעזאַלצענע ריטער...

— טאַפּעלע טוטאַריטו! וואָס קומט אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צדקה־פּושקע?

קאַפּעל קוקאַריקו, אַ יונגעל, וואָס קאָן ניט אויסרעדען קיין קוף און קיין גימל, ווישט אויס דאָס נעזעל און זינגט זיין משפּט מיט אַ קוויטש:

— אַ דנב, וואָס שלעפּט טאָפּיטעס פון אַ פּושטע, טומט איהם, אז אַלע יונדלעך זאָלען צודעהן צו איהם נאָהענט און זאָדען איהם דלייך אין פּנים דריי מאָל אויף אַ טול: דנב! דנב! דנב!

אין חדר ווערד אַ געלעכטער. דער רבי נעמט זיך מיט'ן גראָבען פינגער אונטער'ן גאָרגעל, ווי אַ חזן, און רופט מיך אויף מיט'ן ניגון, וואָס מע רופט אויף אַ חתן:

— יעמוד ה־ח־ת־ן ש־לום ברב נחום מפ־טיר! זאָג נאָר, דו, שלום'ני, מיין טייערינקער, דיין פּסק, וואָס קומט אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צדקה־פּושקע?

איך וויל ענטפערען — פאַלגט מיך ניט די צונג. איך ציטער ווי אין אַ קדחת, עס ווארגט מיך אין האַלז. אַ קאַלטער שוויים בעשלאָגט מיך פון אויבען ביז אראָפּ. עס פייפט מיר אין די אויערען. איך זעה שוין פאַר זיך ניט דעם רבין, ניט דעם נאַקעטען „בערעל דעם גנב", ניט קיין חברים; איך זעה פאַר זיך נאָר מעסערלעך, אָהן אַ שיעור מעסערלעך, ווייסע, אָפענע מעסערלעך, מיט אַ סך קלינגלעך, און דאָרט, ביי דער טיר, הענגט די לבנה, זי שמייכעלט און קוקט אויף מיר, ווי אַ מענש... עס דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, דער גאַנצער חדר, מיט'ן טיש, מיט די ספרים, מיט אַלע חברים, מיט דער לבנה, וואָס הענגט אויף דער טיר, און מיט אַלע מעסערלעך... איך פיהל, ווי די פיס ווערען מיר אונטערגעהאַקט. נאָך אַ מינוט — פאַל איך אום. נאָר איך שטאַרק זיך מיט אַלע כחות און האַלט זיך איין, איך זאָל ניט פאַלען...

פארנאַכט קום איך אַהיים און פיהל, אַז דאָס פנים ברענט מיר, די בעקלעך פלאַמען און אין די אויהערען שומעט מיר. איך הער, מע רעדט צו מיר, נאָר וואָס — ווייס איך ניט. עפּיס זאָגט דער טאַטע, עפּיס בייזערט ער זיך, וויל מיר געבען פעטש; די מאַמע שטעלט זיך איין פאַר מיר, צעלאָזט דעם פאַרטוך, ווי אַ קוואָקע די פליגעל, בשעת זי בעשיצט איהרע היהנדלעך, מע זאָל זיי ניט אָנריהרען צו שלעכטען... איך הער גאָר ניט, איך וויל גאָר ניט הערען. איך וויל נאָר, ס'זאָל שוין ווערען גיכער נאַכט, איך זאָל קאָנען מאַכען איין עק מיט'ן מעסערעל... וואָס טהוט מען מיט דעם? מודה זיין זיך און אָפּגעבען דאָס? וועל איך האָבען בערעלע'ס פּסק. אונטערוואַרפען דאָס? טאָמער חאַפּט מען מיך... פערוואַרפען און איין עק, אַבי פּטור ווערען! וואוהין פערוואַרפט מען דאָס, אַז מע זאָל דאָס ניט געפינען? אויפ'ן דאַך? וועט מען הערען אַ קלאַפּ. אין גאָרטען? וועט מען דאָס געפינען. אַהאַ! איך ווייס שוין, איך האָב איין עצה: אַריינוואַרפען אין וואַסער אַריין! אַ טהייערע עצה, בלעבען — אין וואַסער אַריין, אין ברונען, טאַקי אָט דאָ ביי אונז אויפ'ן הויף!...

דער דאָזיגער געדאַנק געפעלט מיר אַזוי שטאַרק, אַז איך וויל גאָר לאַנג נישט קלערען. איך כאַפּ דאָס מעסערעל און לויף גלייך צום ברונען, און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך האַלט אין די הענד נישט קיין מעסערעל, נאָר עפּעס אַ מיאוסקייט, אַ מין שרץ, פון וועלכען עס ווילט זיך מיר וואָס גיכער צו בעפרייען זיך, פּטור ווערען. נאָר סע טהוט מיר באַנג — אַזאַ טהייער מעסערעל. אַ מינוט שטעה איך פערטראַכט, און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך האַלט אין האַנד אַ לעבעדיגע זאַך... דאָס האַרץ טהוט מיר וועה אויף דעם: סטייטש, סטייטש, עס קאָסט מיך אַזוי פיעל מיה, עס איז אַ צער בעלי־חיים!... איך נעם זיך אָן מיט האַרץ און לאָז דאָס מיט אַ מאָל ארויס פון די פינגער — „פליוך!"... עס טהוט אַ פּלעשטשע דאָס וואַסער, און מעהר הערט מען נישט... ניטאָ קיין מעסערעל! איך שטעה נאָך אַ מינוט ביי'ם ברונען און הער זיך צו — מע הערט גאָר נישט. דאַנקען גאָט, פּטור געוואָרען! חאָטש דאָס האַרץ קלעהמט מיר, טהוט מיר וועה: „סטייטש, אַזאַ מעסערעל, אַזאַ מע־סערעל!"...

איך געה צוריק צו מיין געלעגער און זעה, ווי די לבנה קוקט מיר נאָך, און עס דאַכט זיך מיר, אַז זי האָט געזעהען אַלץ, וואָס איך האָב דאָ געטהאָן, און איך הער ווי אַ קול פון ווייטענס: „אָבער דו ביסט פאָרט אַ גנב!... חאַפּט איהם, קלאַפּט איהם, ער איז אַ גנב! אַ ג־אַ־אַ־נב!!" איך גנבה זיך אריין צוריק אין הויז אריין און לעג זיך שלאָפען, און עס חלומ'ט זיך מיר, אַז איך לויף, איך שוועב, איך פליה אין דער לופטען מיט'ן מעסערעל, און די לבנה קוקט אויף מיר און זאָגט: „חאַפּט איהם! קלאַפּט איהם! ער איז אַ גנב! אַ ג־אַ־אַ־נב!!!"...

ז.

אַ לאַנגער, לאַנגער שלאָף! אַ שווערער, זעהר אַ שווערער חלום! עס ברענט אין מיר אַ פייער. עס זשומעט מיר אין קאָפּ. אַלץ, וואָס איך זעה, איז רויט, ווי בלוט. ברענענדיגע ריטער פון

פייער קאַטעווען מיין לייב, און איך קאַטשע זיך אין בלוט. אַרום מיר דרעהען זיך שלאַנגען און עקדישען; זיי האַלטען אָפּען זייערע מיילער און ווילען מיך איינשלינגען... גלייך אין אויהער אַריין הער איך אַ בלאָז: תקיעה — טהו! שברים — טהו־טו! תרועה — טהו־טו־טו־טו! און איינער שטעהט איבער מיר און שרייט אויף אַ קול מיט אַ ניגון, צום טאַקט: „שמייסט איהם! שמייסט איהם! שמייסט איהם! ער איז אַ ג־אַ־אַ־נב!!!“ און אַליין שריי איך: „גוואַלד, נעמט צו פון מיר די לבנה! גיט איהר אָפּ דאָס מעסערל! וואָס האָט איהר צו בערלען נעבאַך? ער איז ניט שולדיג — דאָס בין איך אַ ג־אַ־אַ־נב! אַ ג־אַ־אַ־נב!“...

און ווייטער געדענק איך ניט.

. . . .

איך עפען אויף איין אויג, און דאָס אַנדערע אויג... וואו בין איך? דאַכט זיך, אויף אַ בעט? וואָס טהו איך דאָ? ווער זיצט דאָס אָט דאָרט אויף אַ בענקעל, ביי'ם בעט? אַ! דאָס ביסט דו, מאַמע? מאַמע!... זי הערט מיך ניט!... מאַמע! מאַמע! מאַ־אַממע!!!... וואָס הייסט דאָס? מיר דאַכט, אַז איך שריי אויף אַ קול?... שאַ! איך הער זיך צו — זי וויינט? זי וויינט שטילערהייד. אויך זעה איך דעם טאַטען מיט זיין געל קרענקליך פּנים. ער זיצט איבער אַ ספר און זאָגט עפּיס שטילערהייד און הוסט און זיפצט און קרעכצט... עס ווייזט אויס, אַז איך בין שוין געשטאָרבען... געשטאָרבען?... מיט אַ מאָל פיהל איך, ווי עס ווערד מיר ליכטיג אין די אויגען, גרינג אין קאָפּ, גרינג אין אַלע אברים. עס קלינגט מיר אין איין אויהער, אינ'ם אַנדערען אויהער: דזיננגן!!! איך געב אַ ניעס: אַפּצשי!...

— צו געזונט! צו אַריכות־ימים! צו לאַנגע יאָהרען! אַ סימן־טוב! מזל־טוב! געלויבט ביזט דו, גאָט!

— באמת גענאָסען! געלויבט דער אויבערשטער!

— מיר האָבען אַ גרויסען גאָט! ער וועט, אם ירצה השם, זיין געזונט, גאָט ברוך הוא וברוך שמו!

— לאָז מען רופען גיכער אהער מינצי די שוחט'קע: זי שפּרעכט גוט אָפּ איין עין־הרע.

— דעם דאָקטאָר וואָלט מען באַדאַרפט רופען, דעם דאָקטאָר!

— דעם דאָקטאָר? צו וואָס? נאַרישקייט! „ער" איז אַ דאָקטאָר! דער אויבערשטער איז דער בעסטער דאָקטאָר! גאָט ברוך הוא וברוך שמו!

— צעגעהט זיך, עולם, צעגעהט זיך אַביסעל! עס איז שרעקליך הייס! אום גאָטעס ווילען, צעגעהט זיך!

— איאַ? איך האָב אייך געזאָגט, אַז מע דאַרף איהם אויסגיסען מיט וואַכס, האַ? ווער איז גערעכט?

— געלויבט איז גאָט! געלויבט איז השם־יתברך!.. אוי, גאָט, גאָט, גאָט ברוך הוא וברוך שמו!...

מע דרעהט זיך אַרום מיר, מע קוקט אויף מיר. יעדער געהט־צו און טהוט מיך אַ טאַפּ ביי'ם קאָפּ. מע שפּרעכט מיך, מע שעפּטשעט מיך, מע לעקט מיר דעם שטערן און מע שפּייעט אויס און מע פּילגעוועט מיך: מע גיסט מיר אין מויל אַריין זודיגע יויך און מע שטופּט מיר מיט לעפעלעך איינגעמאַכטס — אַלע דרעהען זיך אַרום מיר, מע היט מיך אָפּ, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פון'ם אויג, מע האָדעוועט מיך מיט ייכלעך און מיט קאַטשקעלעך, ווי אַ פּיצעלע קינד, און מע לאָזט מיך נישט אַליין; עס זיצט תמיד נעבען מיר די מאַמע און דערצעהלט מיר איבער אַלע מאָל איבער־אַ־נייעס די גאַנצע געשיכטע, ווי אַזוי מע האָט מיך אויפגעהויבען פון דער ערד כמעט אַ טוידטען; ווי אַזוי איך בין געלעגען צוויי וואָכען כסדר אין אַ העליש־פייער און האָב גאָר געקוואַקעט, ווי אַ זשאַבע, און עפּיס כסדר גערעדט פון שמיץ און פון מעסערלעך... מע האָט שוין גערעכענט, אַז איך בין שוין חלילה געשטאָרבען... און נאָכדעם, פּלוצים, האָב איך אַ ניעס געגעבען זיעבען מאָל, ממש פון טוידט לעבעדיג געוואָרען...

— היינט זעהען מיר, וואָס פאַר אַ גאָט מיר האָבען, ברוך הוא וברוך שמו! — לאָזט אוים די מאַמע מיט טרערען אויף די אויגען. — היינט זעהען מיר אַרוים, אַז מע רופט צו איהם, הערט ער אוים אונזערע זינדיגע בקשות און אונזערע שולדיגע טרערען... אַ סך, אַ סך טרערען האָבען מיר פאַרגאָסען, איך און דער טאַטע, ביז גאָט האָט רחמנות געהאַט... שיער, שיער נישט אָנגעוואָרען, פאַרזינדיגט אַ קינד חלילה, מיר זאָל זיין פאַר דיינע ביינער, איבער וועמען? איבער וואָס? איבער אַ יונגעל, אַ גנב, עפּיס אַ בערעלע, וואָס דער רבי האָט פאַרשמיסען אין חדר ביז'ן בלוט אַריין. אַז דו ביזט געקומען צו געהן פון חדר, ביזט דו שוין געווען אַ טוידטער. דער מאַמע זאָל זיין פאַר דיר! דאָס איז אַ רוצח, דאָס איז אַ גזלן, גאָט זאָל איהם באַצאָהלען, רבונו של עולם!... ניין, מיין קינד, אַז גאָט וועט אונז שענקען דאָס לעבען און דו וועסט, אם ירצה השם, אויפשטעהען געזונדטערהייד, וועלען מיר דיך שוין אָפּגעבען צו איין אַנדערען מלמד, ניט אַזאַ קאַט, אַזאַ רוצח, ווי אָט דער „מלאך־המות“, ימח שמו וזכרו זאָל ער ווערען!

די דאָזיגע בשורה איז ביי מיר שרעקליך אָנגעלעגט! איך האַפּ אַרום די מאַמע קושען:

— טהייערע, טהייערע מאַמע!...

און דער טאַטע געהט־צו צו מיר פּאַוואָלי, לעגט אַרויף זיין בלייכע קאַלטע האַנד מיר אויפ'ן שטערן און זאָגט צו מיר שוין ווייך, אָהן אַ שום כעס:

— אַי, האָסט דו אונז איבערגעשראָקען, דו שקאָץ איינער, קחע־הע־הע־הע!

אויך דער אידישער דייטש, אָדער דער דייטשער איד, הער הערץ הערצענהערץ, מיט אַ „ציגייער“ אין די צייהן, בויגט זיך אָן מיט זיין געגאָלטער מאָרדע איבער מיין בעטעל און טהוט מיך אַ גלעט איבער'ן בעקעל און זאָגט אויף דייטש:

— גוט, גוט! געזונד, געזונד!...

* * *

אין א פּאָר וואָכען אַרום נאָך מיין אויפשטעהן פון בעט רופט זיך אָן צו מיר דער טאַטע:

— נו, מיין זוהן, אַצינד געה אין חדר אריין, און האָב שוין מעהר ניט אין זינען קיין מעסערלעך מיט קיין נאַרישקייטען... שוין צייט זאָלסט שוין אָנהויבען ווערען א שטיקעל מענטש; אם ירצה השם, איבער דריי יאָהר ווערסט דו שוין בר־מצוה, צו הונדערט און צוואַנציג יאָהר, קחע־הע־הע!

מיט אַזעלכע זיסע ווערטער שיקט מיך דער טאַטע אַרוים אין חדר אריין צום נייעם מלמד, צו רב חיים קאַטער. דאָס ערשטע מאָל הער איך פון מיין בייזען טאַטען אַזעלכע גוטע ווייכע ווערטער. און איך פערגעס אין איין מינוט אַלע זיינע רדיפות, מיט אַלע זיינע קללות, מיט אַלע זיינע פעטש, גלייך ווי ס'איז גאָר נישט געווען אויף דער וועלט. איך זאָל מיך ניט שעמען, וואָלט איך איהם אַרומגעכאַפּט קושען. נאָר, חי־חי־חי — ווי אַזוי קושט מען א טאַטען?...

די מאַמע גיט מיר מיט אין חדר אריין א גאַנצען עפּעל מיט צוויי גראָשען, און אויך דער דייטש שענקט מיר א פּאָר קאָפּיקעס מיט א קניפּ אין בעקעל, רעדט אויף זיין שפּראַך:

— היבשער קנאַבע! גוט, גוט!...

איך נעם די גמרא „ביצה" אונטער דער האַנד, איך טהו קושען די מזוזה און געה אין חדר אריין, ווי א נייגעבאָרענער, מיט א ריין הארץ, א גרינג האַרץ, מיט א לויטערען, קלאָרען קאָפּ, מיט נייע מחשבות, מיט פרישע, עהרליכע, פרומע געדאַנקען. די זון קוקט־אַראָפּ און גריסט צו מיר מיט איהרע וואַרעמע שטראַהלען. דאָס ווינטעלע פער'גנבה'ט זיך צו מיר אונטער א פּאה, די פויגעלעך פּישטשען: „טיף־טיף־טיף־טיף!"... עס הויבט מיך, עס טראָגט מיך אין דער לופטען, עס ווילט זיך מיר לויפען, שפּרינגען, טאַנ-

צען — אך, ווי גוט, ווי זיס דאָס איז, אַז מע לעבט און מען איז איין עהרליכער, מען איז ניט קיין גנב, ניט קיין ליגנער!

איך קוועטש צו די גמרא צום הארצען שטאַרק־שטאַרק, און לויף אין חדר אריין געשמאַק־געשמאַק, און איך שוועהר ביי דער גמרא, אַז איך וועל קיינמאָל, קיינמאָל ניט זאַטשעפּען קיין פרעמדס, קיינמאָל, קיינמאָל נישט גנבה'נען, קיינמאָל, קיינמאָל ניט לייקע־נען, תמיד זיין איין עהרליכער, איין עהרליכער...

מ. גורעוויטש פערלאג.

ל. עלבע: די אידישע שפראך. א לעהר בוך פאר אנפאנגער.
ספעציעל צוגעפאסט פאר אמעריקאנער קינדער — 45ס.
דוד פינסקי: נייע ערצעהלונגען — — — — — — — 20 "
געבונדען 40 "
דוד פינסקי: דער אייביגער איד (איין אקטער) — — 20 "
געבונדען 40 "
דוד פינסקי: דער שטומער משיח — — — — — — 30 "
געבונדען 50 "
יוסף יפה: לידער. מיט א פארערדע פון דוד פינסקי — 35 "
געבונדען 60 "
ל. עלבע (לייבע דער רויטער): בארני דער מלמד.
הומאריסטישע זאמלונג — — — — — — 30 "
געבונדען 60 "
ב. קאוונער (י. אדלער): הומאריסטישע ערצעהלונגען — 50 "
געבונדען 80 "

הויפט פערקויף פון פאלגענדע ביכער:

פרייהייטס לידער — — — — — — — — — — — 35 "
געבונדען 60 "
ב. לאפין: אומעטיגע וועגען (לידער) — — — — — 25 "
וועלט־איין וועלט־אוים (ליטערארישער זאמעלבוך) — — 80 "
געבונדען 1.00

צו בעקומען אין אלע גרעסערע בוך סטארס אדערביים פערלעגער:

M. GUREWITCH

202 East Broadway New York, N. Y.

שלום־עליכם ביבליאָטעק
פֿאַר גרויס און קליין
שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד אויסגאַבע

אַ ביליגע אויסגאַבע פון שלום־עליכם'ס מעשיות און מאָנאָלאָגען פאַר גרויסע און פאַר קליינע, אויף צו לייענען אין אַלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאַר־צולייענען פאַר איין עולם אין עפענטליכע פּלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פער־שטעהען אידיש.

ביז אַהער ערשיענען:

סענט

1. נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק. — — — — — — — — 10
2. ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט. — — — — — 10
3. מתושלח. — — — — — — — — — — — — — — — — — 10
4. שוין איין מאָל אַ סוכה! — — — — — — — — — — — — — 10
5. די פאָהן. — — — — — — — — — — — — — — — — — 10
6. דאָס מעסערעל. — — — — — — — — — — — — — — — 10
7. חנוכה־געלד — — — — — — — — — — — — — — — — 10
8. פערבענקט אהיים. — — — — — — — — — — — — — — 10
9. ראַבטשיק. — — — — — — — — — — — — — — — — — 10
10. ביי'ם קעניג אחשורוש. — — — — — — — — — — — — — 10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

11. אַ פערשטערטער פסח. — — — — — — — — — — — — — — 10
12. די גאָלדשפּינערס. — — — — — — — — — — — — — — — 10
13. דער זייגער. — — — — — — — — — — — — — — — — — 10
14. ל"ג בעומר. — — — — — — — — — — — — — — — — — 10
15. דאָס דריידעל. — — — — — — — — — — — — — — — — 10

הויפּטפערקויף אין בוכהאַנדלונג פון מ. גורעוויטש:

M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York.